

Strafbare poging seksuele verleiding tienjarig kind, art. 248a Sr.

HR 04-04-2017, ECLI:NL:HR:2017:579, m.nt. P.A.M. Mevis

Instantie

Hoge Raad (Strafkamer)

Datum

4 april 2017

Magistraten

Mrs. A.J.A. van Dorst, J. de Hullu, M.J. Borgers

Zaaknummer

16/00044

Conclusie

A-G mr. D.J.C. Aben

Noot

P.A.M. Mevis

Folio weergave

[Download gedrukte versie \(PDF\)](#)

Vakgebied(en)

Materieel strafrecht / Delicten Wetboek van Strafrecht

Materieel strafrecht / Algemeen

Brondocumenten

ECLI:NL:HR:2017:579, Uitspraak, Hoge Raad (Strafkamer), 04â€04â€2017

ECLI:NL:PHR:2017:206, Conclusie, Hoge Raad (Advocaat-Generaal), 31â€01â€2017

Beroepschrift, Hoge Raad, 26â€07â€2016

Wetingang

Art. 45, 248a Sr

Essentie

Strafbare poging seksuele verleiding tienjarig meisje.

Verdachte heeft aan een tienjarig meisje op een webpagina voor kinderen onder de 12 jaar een berichtje gestuurd met seksueel getinte vragen en heeft later via het MSN-account van het meisje om seksueel getinte foto's gevraagd waarvoor hij zou betalen, terwijl op dat moment de vader van het meisje achter de computer zat en zich uitgaf voor het tienjarige meisje. Het oordeel van het hof dat deze gedragingen een strafbare poging opleveren tot het misdrijf van art. 248a Sr, geeft geen blijk van een verkeerde rechtsopvatting en is toereikend gemotiveerd, mede gelet op het korte tijdsverloop en het nauwe verband tussen het bericht van de verdachte op de webpagina Hyves aan de tienjarige en het vervolgens door hem gevoerde chatgesprek via haar MSN-account met haar vader onder haar naam.

Partij(en)

Arrest op het beroep in cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, zittingsplaats Leeuwarden, van 3 december 2015, nummer 21/004471-14, in de strafzaak tegen: Z., adv.: mr. G.W.L.A.M. Koppen, te Maastricht.

Voorgaande uitspraak

Cassatiemiddel:

Middel II zie 2.1; (*red.*).

Conclusie

Conclusie A-G mr. D.J.C. Aben:

1.

De verdachte is bij arrest van 3 december 2015 door het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, zittingsplaats Leeuwarden, in de zaak met parketnummer 18-850472-13 wegens 1 primair en 3 primair telkens 'verkrachting' en 2 primair en 4 primair telkens "opzettelijk een minderjarige onttrekken aan het wettig over hem gesteld gezag, terwijl de minderjarige beneden de twaalf jaren oud is" en in de zaak met parketnummer 18-670358-12 wegens 1 primair "poging tot door giften of beloften van geld of goed een persoon waarvan hij redelijkerwijs moet vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, opzettelijk bewegen ontuchtige handelingen te plegen", veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van vijf jaren, met aftrek van voorarrest, alsmede is de maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege opgelegd. Voorts heeft het hof beslissingen genomen ten aanzien van het beslag en de benadeelde partij en een schadevergoedingsmaatregel opgelegd, een en ander als nader in het arrest omschreven.

2.

Namens de verdachte heeft mr. G.W.L.A.M. Koppen, advocaat te Maastricht, twee middelen van cassatie voorgesteld. (...)

13.

Het *tweede middel* keert zich met een bewijsklacht en een rechtsklacht tegen de bewezenverklaring van het in de zaak met parketnummer 18-670358-12 onder 1 primair tenlastegelegde, te weten de verleiding van N. op 10 juni 2011. Meer in het bijzonder klaagt het middel dat het hof heeft bewezenverklaard dat de verdachte aan N. heeft gevraagd wat foto's van zichzelf te maken, terwijl uit de bewijsmiddelen blijkt dat deze vraag feitelijk niet aan N. maar aan haar vader, A., is gesteld. Indien het hof van oordeel is dat de verdachte ingevolge art. 248a Sr ook strafbaar is indien de vraag wordt gericht aan iemand die zich slechts *voordoet* als een minderjarige, gaat het uit van een verkeerde rechtsopvatting, aldus de steller van het middel.

14.

Ten laste van de verdachte is in de zaak met parketnummer 18-670358-12 onder 1 primair bewezenverklaard dat: "hij op 10 juni 2011 in de gemeente Stadskanaal, ter uitvoering van het door verdachte voorgenomen misdrijf om door giften en/of belofte van geld N., geboren (...) 2001, waarvan verdachte redelijkerwijs moest vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet had bereikt, opzettelijk te bewegen ontuchtige handelingen te plegen met behulp van een computer via het internet een chatgesprek/schriftelijk gesprek heeft gevoerd met N. en daarin aan N. heeft gevraagd of ze wel eens een piemel had gezien en of ze daar wel eens aan zou willen zitten, en aan haar heeft gevraagd wat foto's van haar te maken waarbij zij een beetje met haar beentjes wijd moest gaan zitten en een strak hemdje aan moest doen zodat verdachte haar tietjes een beetje zou zien, en hem vervolgens die foto's toe te sturen, terwijl de uitvoering van dat voorgenomen misdrijf niet is voltooid."

15.

Deze bewezenverklaring steunt op de volgende bewijsmiddelen:

"21.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 124 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van A.:

Ik woon in Stadskanaal. Ik doe aangifte van uitlokking tot het laten plegen van ontuchtige handelingen van mijn minderjarige dochter N. Op 10 juni 2011 zat mijn dochter op Hyves en wel op Ponypark Citysite. N. stond voor iedereen zichtbaar op Hyves met haar echte leeftijd. N. had een berichtje gekregen met de vraag: 'Mag ik je wat vragen, heb je wel eens een piemel gezien, en zou je daar wel eens aan willen zitten'.

Mijn vrouw belde mij om 12.30 uur op het werk en ik heb gezegd dat ze de gegevens op de computer moest bewaren. Ik ben om 18.30 uur achter de computer gaan zitten en heb mij uitgegeven voor mijn dochter. De persoon gebruikte de naam J. Ik had inmiddels al contact met de politie gehad en het advies gekregen om de man vast te houden. De man dwong mij om MSN op te starten doordat hij zei: 'Je doet MSN aan en wel nu'. Op MSN zag ik de nickname 'D.' staan en het e-mail adres.

De man vroeg of ik al tietjes had. Toen vroeg hij om een foto van tussen de benen. Mijn dochter zat in de kamer en ik heb een foto van haar benen gemaakt. Op de foto is een roze pyjamabroek te zien. Deze foto heb ik de man gestuurd. De man zei van dat hij een foto van tussen de benen wilde.

De man deed toen zijn webcam aan. Toen ik de man zag heb ik mijn vrouw geroepen. Zij heeft een videocamera gepakt en ik ben gaan filmen. Ik heb toen opnames van de laptopmonitor gemaakt. Ik heb een USB stick waar alle gesprekken en

waar de beelden van de man op staan. Het zijn 2 gesprekken van Hyves, 1 van MSN, 2 foto's en de video-opname. De foto's heb ik zelf ook nog gemaakt. De foto's heb ik gemaakt vanaf de webcammonitor.

21a.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726 voor zover inhoudende — zakelijk weergegeven — als relatering van de verbalisant 1 op het voorblad van dat proces-verbaal:

N. is geboren op (...) 2001.

22.

Een schriftelijk stuk genaamd 'Msn gesprek politie.txt' als bijlage bij bewijsmiddel 22, (opgenomen op pagina's 140 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) inhoudende, zakelijk weergegeven:

D. zegt: wat heb jij nu eigenlijk aan

N. zegt: rose pyjama

D. zegt: leuk, mag ik eens zien?

D. zegt: je kunt me ja wel een foto sturen

D. zegt: oke je moet wel een beetje met je beetjes wijd gaan zitten he? en doe een strakke hempje aan zodat ik je tietjes aan beetje zie goed?

D. zegt: waar blijft me foto

D. zegt: ik zeg ja als je nu doet wat ik zeg krijg je bij onze eerste ontmoeting 100 euro

23.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 152 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van W.:

Mijn dochter heeft een Hyves-account. Hierop is een contactgroep aangemaakt voor meisjes. Deze contactgroep heet Ponypark City. Dit heeft te maken met het pretpark Slagharen. De meisjes hebben via de site contact met elkaar. Zij spreken dan wel met elkaar af wanneer zij met elkaar naar ponypark Slagharen gaan en wanneer zij daar een pony huren. Deze site is voor kinderen tot twaalf jaren.

24.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 109 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van verdachte: Jullie houden mij voor dat jullie meerdere aangiften binnen hebben gekregen en dat er ook een persoon is die videobeelden van zijn beeldscherm heeft gemaakt. Ik ben de persoon die op die foto staat. De twee afbeeldingen waarin ik met een overhemd (het hof begrijpt op grond van bewijsmiddel 22: de foto's die zijn gemaakt door A.) sta afgebeeld ben ik inderdaad.

25.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 99 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van H. (broer van verdachte):

Z. heeft van 17-20 april 2011 tot ongeveer in augustus 2011 bij mij gewoond in V.. Ik ken alleen het e-mailadres. Dat gebruikt hij volgens mij nog steeds. U toont mij foto 4 (het hof begrijpt op grond van bewijsmiddel 22: de foto die is gemaakt door A.). Dat is bij mij thuis in V.. Dit moet tussen april en augustus 2011 zijn geweest. Ik herken de achtergrond als mijn keuken. De klok die je ziet hangen is mijn klok in de keuken. De man op de foto ziet er uit als mijn broer. Het overhemd dat hij aanheeft is van hem. Hij draagt altijd van dat soort overhemden."

16.

Het hof heeft vastgesteld dat de verdachte in een chatgesprek met de gebruiker van het profiel van N., met de aangegeven leeftijd van tien jaren, heeft gevraagd of N. wat foto's van zichzelf kon maken en naar de verdachte wilde opsturen waarbij zij een beetje met haar beentjes wijd moest gaan zitten en een strak hemdje aan moest doen zodat verdachte haar tietjes een beetje zou zien. De verdachte bood N. hiervoor € 100 aan, die zij bij hun eerste ontmoeting zou krijgen. Voorts heeft het hof vastgesteld dat op het moment dat de verdachte deze vraag aan N. meende te stellen, in werkelijkheid haar vader zich bediende van het profiel van N.

17.

De tenlastelegging en bewezenverklaring van het feit waarop het tweede middel ziet, zijn toegesneden op de delictomschrijving van art. 248a Sr. Deze bepaling luidt als volgt:

"Hij die door giften of beloften van geld of goed, misbruik van uit feitelijke verhoudingen voortvloeiend overwicht of

misleiding een persoon waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, opzettelijk beweegt ontuchtige handelingen te plegen of zodanige handelingen van hem te dulden, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.”

18.

Blijkens de toelichting op het middel neemt de steller van het middel het standpunt in dat de geldende redactie van art. 248a Sr géén strafbaarheid in het leven roept voor de uitlokker die een persoon beweegt of tracht te bewegen tot het plegen of dulden van ontuchtige handelingen ingeval die persoon minderjarigheid veinst. De steller van het middel leidt dit af uit de toelichting op de voorgenomen wijziging van deze bepaling.

19.

Het aanhangige wetsvoorstel Computercriminaliteit III^[3.1] strekt tot de wijziging van onder meer de artikelen 248a Sr (verleiding) en 248e Sr (grooming). Daarmee wordt beoogd om de inzet van de lokpuber mogelijk te maken. De lokpuber is een opsporingsambtenaar die zich op het internet voordoeft als een jeugdige en die wordt ingezet om groomers op heterdaad te betrappen. Uit de ratio van dit wetsvoorstel zou a contrario kunnen worden afgeleid dat een groomer niet strafbaar is indien hij in zijn communicatie – ofschoon zich daarvan onbewust – met een meerderjarige van doen heeft.^[4.1]

20.

Art. 248e Sr strekt tot de bescherming van personen beneden de leeftijd van zestien jaar. De wetgever heeft destijds met de invoering van deze bepaling uitvoering gegeven aan art. 23 van het Verdrag van Lanzarote.^{[5.1],[6.1]} Bij de totstandkoming van deze bepaling heeft de minister van Justitie in het kader van het wetgevingsoverleg met de Tweede Kamer aangegeven dat in deze bepaling wordt uitgegaan van een ‘objectieve leeftijd’ van zestien jaar in de delictsomschrijving, zodat de werkelijke leeftijd van de betrokkene van belang is: “Als iemand objectief achttien was, maar de verdachte subjectief dacht dat het om een minderjarige ging, is van strafbaarheid geen sprake. Daartoe lijkt mij ook geen aanleiding, omdat de bescherming van minderjarigen het uitgangspunt van het verdrag is.”^[7.1]

21.

In een strafzaak waarin de politie een zogenaamde lokpuber had ingezet hebben de rechtbank Den Haag^[8.1] en in hoger beroep het Hof Den Haag^[9.1] naar aanleiding van een bezwaarschrift tegen de dagvaarding dit citaat aangehaald ter motivering van hun oordeel dat de strafrechter, later oordelend, (hoogstwaarschijnlijk) niet tot een bewezenverklaring van de tenlastegelegde grooming in de zin van art. 248e Sr zal (kunnen) komen.^[10.1] In de memorie van toelichting van het voornoemde wetsvoorstel Computercriminaliteit III worden op hun beurt deze uitspraken aangehaald door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie om uiteen te zetten dat “inmiddels in de rechtspraak [is] geoordeeld dat een verdachte van grooming niet strafbaar is als degene die in de tekst van het huidige artikel 248e Sr wordt aangeduid als de persoon die de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt, in werkelijkheid zestien jaar of ouder is en dat het daarbij niet uitmaakt of de verdachte met betrekking tot die leeftijd in een andere veronderstelling verkeerde of mocht verkeren”.^[11.1]

22.

Voor de volledigheid dient echter te worden opgemerkt dat de minister van Justitie zich op een later moment tijdens het reeds genoemde wetgevingsoverleg in een enkel geval minder stellig heeft uitgelaten. Ik citeer: “Als die intentie [DA: van de verdachte om contact te hebben met een minderjarige] kan worden afgeleid uit de communicatie hebben we te maken met een situatie waarin aan de delictsomschrijving wordt voldaan.” Daar staan echter de volgende mededelingen tegenover: “Als uit de uitingen over en weer blijkt dat de betrokkene weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat de andere persoon de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, is voldaan aan de omschrijving in de strafbepaling.” Voorts wijs ik op de volgende uitlatingen van de minister: “In de delictsomschrijving gaat het om bepaalde gedragingen die kennelijk gericht zijn op een ontmoeting met iemand onder de zestien jaar. Dat is meer dan de pure intentie”, en: “zowel bij schuldheiling als bij deze delictsomschrijving gaat het om het vaststellen van gedragingen die aan de delictsomschrijving voldoen, niet om intenties. Dat is de grens die ik heb willen trekken.”^[12.1]

Uit dit alles leidde de rechtbank Amsterdam af, in een zaak waarin het online chatgesprek was overgenomen door de zestienjarige broer die zich voordeed als zijn twaalfjarige broertje, dat naar de letter van de wet niet is voldaan aan de delictsomschrijving en dat de wetgever voor wat betreft art. 248e Sr niet louter intenties strafbaar heeft willen stellen.^[13.1]

23.

Deze interpretatie van art. 248e Sr komt mij juist voor. Zij sluit namelijk aan bij de vigerende systematiek van het materiële strafrecht. Ik licht dat toe. Bewezenverklaard zal moeten worden dat de verdachte ‘weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat de persoon (het slachtoffer) de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt’. Dit bestanddeel van de delictsomschrijving is m.i. niet eerder vervuld dan wanneer hetgeen waarover de wetenschap of het redelijke vermoeden

zich uitstrekt, in casu een leeftijd onder zestien jaren, correspondeert met de werkelijkheid. Dat hetgeen waarover de wetenschap of het vermoeden zich uitstrekt (slechts) correspondeert met de fantasie van de verdachte, is dus niet voldoende. Vergelijkbare beschouwingen, en daarin zit 'm de crux, gaan op voor bijvoorbeeld opzetheling, schuldheiling, witwassen en schuldwitwassen. Ook bij deze delicten is voor een bewezenverklaring vereist dat de omstandigheid waarop de wetenschap c.q. het redelijk vermoeden ziet, te weten 'dat het een door misdrijf verkregen goed betreft', kan worden bewezen. Binnen het bestek van de zedelijkheidswetgeving moet in dit verband nog worden gewezen op de artikelen 243 Sr en 247 Sr. De wetenschapseis bestrijkt in die bepalingen een aantal omstandigheden (een staat van bewusteloosheid, onmacht, gebrekkige ontwikkeling, etc.) die zich niet alleen in de belevingswereld van de verdachte, maar ook in de werkelijkheid moeten voordoen willen zij tot strafbaarheid leiden.

24.

Kortom, een bestraffing van de intentie, zelfs in die gevallen waarin de verdachte wel degelijk daarnaar heeft gehandeld, zulks door bijvoorbeeld met een seksueel oogmerk via internet in contact te treden met een vermeende minderjarige, zou een opmerkelijke trendbreuk teweegbrengen. Dat staat op gespannen voet met het legaliteitsbeginsel. Indien de wetgever een dergelijke trendbreuk voor ogen staat, zou dat uitdrukkelijk in een wettelijke bepaling moeten worden vastgelegd.

25.

Nu de redactie van art. 248e Sr qua formulering aansluit bij art. 248a Sr^[14.], heeft vorenstaande m.i. ook op dat artikel betrekking. Met de steller van het middel kan naar mijn inzicht daarom worden gezegd dat gelet op de huidige redactie van art. 248a Sr niet tot een bewezenverklaring kan worden gekomen indien de uitgelokte meerderjarig is en hij of zij zich voordoet als iemand die de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt. Gelet op de aanpassing van art. 248a Sr in het wetsvoorstel Computercriminaliteit III is de wetgever ook dit standpunt toegedaan, nu de strafbaarstelling zodanig wordt gewijzigd dat deze ook ziet op het benaderen voor seksuele doeleinden van iemand die zich voordoet als iemand die de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt.

26.

In onderhavige zaak is evenwel geen voltooid delict, maar een poging tot verleiding ten laste gelegd. De vraag rijst dus of hier sprake is van een strafbare poging.

27.

In onderhavige zaak speelt het probleem dat het nimmer tot een voltooid delict had kunnen komen. Immers had de verdachte, zonder dat hij dit wist, een chatgesprek met de vader van de minderjarige N., van wie hij seksueel getinte foto's wenste te ontvangen. Zo bezien zou de verdachte nooit N. hebben kunnen uitlokken tot het plegen van ontuchtige handelingen. Is hier dan sprake van een zogenaamd 'Mangel am Tatbestand'? In dat geval verkeert iemand in de onmogelijkheid om het delict ook maar te beginnen omdat de delictsinhoud niet kan worden vervuld, hetgeen vergelijkbaar is met de volstrekt ondeugdelijke poging.^[15.] Door een bepaald gebrek in de bestanddelen, los van de gedraging van de verdachte, kan de poger nooit tot voltooiing van het delict komen.^[16.] Zo noemt De Hullu het ontbreken van de vereiste kwaliteit bij een kwaliteitsdelict als voorbeeld. Meer in het algemeen, ook buiten de situatie van poging, wordt in dit verband gesproken van het zogenaamde 'putatieve delict', waarbij iemand meent een strafbaar feit te hebben begaan terwijl dat niet zo is.^[17.] Er is gedwaald over een bepaalde omstandigheid en doordat deze omstandigheid niet is vervuld, is hetgeen hij heeft gedaan niet strafbaar. In de literatuur worden voorts als voorbeelden van deze figuren genoemd: bigamie terwijl de eerste echtgeno(o)t(e) is overleden zonder dat men dat wist, diefstal terwijl men rechthebbende blijkt te zijn en het plegen van ontuchtige handelingen met minderjarigen terwijl sprake is van een hogere leeftijd.^[18.]

28.

In onderhavige zaak kan echter niet worden volgehouden dat de verdachte van meet af aan in de onmogelijkheid verkeerde om de delictsinhoud te vervullen. Immers heeft de verdachte aan N., die gebruik maakte van het profiel N. en daarbij haar leeftijd had vermeld van 10 jaar, in een chatgesprek de vraag gesteld "heb jij wel eens een piemel gezien en zou jij daar wel eens aan willen zitten?" Als het chatgesprek niet was overgenomen door de vader van N., dan was de verdachte in de gelegenheid geweest om de gehele delictsinhoud te vervullen. Dit is anders dan bij een zogenaamde 'lokpuber', waarbij vervulling van de delictsinhoud van meet af aan onmogelijk is. De verdachte heeft zich in casu bediend van een geschikt middel ten aanzien van een in eerste instantie geschikt object, ware het niet dat de verdere uitvoering onmogelijk was geworden door de van de wil van de verdachte onafhankelijke omstandigheid dat het chatgesprek niet door N. maar door haar vader werd voortgezet.^[19.] Gedurende de uitvoering van het delict is zo bezien het object ondeugdelijk geraakt. Om met De Hullu te spreken is hierdoor de uiterlijke verschijningsvorm van de gedraging echter niet aangetast^[20.] en van een absoluut ondeugdelijke poging zou ik dan ook niet willen spreken.^[21.] Naar mijn inzicht is derhalve sprake van een strafbare poging tot verleiding.

29.

Gelet op vorenstaande geeft het oordeel van het hof dat de verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan een poging tot uitlokking van de minderjarige N. tot het plegen van ontuchtige handelingen geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is het toereikend gemotiveerd. Dat de verdachte zijn vraag feitelijk aan haar vader heeft gesteld doet daaraan in mijn optiek niet af.

30.

Het middel faalt.

Uitspraak

Hoge Raad:

2. Beoordeling van het tweede middel

2.1.

Het middel klaagt over de bewezenverklaring van het in de zaak met parketnummer 18/670358-12 onder 1 primair tenlastegelegde. Het middel voert daartoe aan dat het Hof ten onrechte heeft geoordeeld dat de verdachte heeft gepoogd een persoon waarvan hij redelijkerwijs moest vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet had bereikt, opzettelijk te bewegen ontuchtige handelingen te plegen, althans dat de bewezenverklaring in zoverre niet kan volgen uit de gebezigde bewijsmiddelen.

2.2.1.

Ten laste van de verdachte is, voor zover in cassatie van belang, bewezenverklaard dat:

“hij op 10 juni 2011 in de gemeente Stadskanaal, ter uitvoering van het door verdachte voorgenomen misdrijf om door giften en/of belofte van geld N., geboren (...) 2001, waarvan verdachte redelijkerwijs moest vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet had bereikt, opzettelijk te bewegen ontuchtige handelingen te plegen met behulp van een computer via het internet een chatgesprek/schriftelijk gesprek heeft gevoerd met N. en daarin aan N. heeft gevraagd of ze wel eens een piemel had gezien en of ze daar wel eens aan zou willen zitten, en aan haar heeft gevraagd wat foto's van haar te maken waarbij zij een beetje met haar beentjes wijd moest gaan zitten en een strak hemdje aan moest doen zodat verdachte haar tietjes een beetje zou zien, en hem vervolgens die foto's toe te sturen, terwijl de uitvoering van dat voorgenomen misdrijf niet is voltooid.”

2.2.2.

Deze bewezenverklaring steunt op de volgende bewijsmiddelen:

“21.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 124 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van A.:

Ik woon in Stadskanaal. Ik doe aangifte van uitlokking tot het laten plegen van ontuchtige handelingen van mijn minderjarige dochter N. Op 10 juni 2011 zat mijn dochter op Hyves en wel op Ponypark Citysite. N. stond voor iedereen zichtbaar op Hyves met haar echte leeftijd. N. had een berichtje gekregen met de vraag: 'Mag ik je wat vragen, heb je wel eens een piemel gezien, en zou je daar wel eens aan willen zitten'.

Mijn vrouw belde mij om 12.30 uur op het werk en ik heb gezegd dat ze de gegevens op de computer moest bewaren. Ik ben om 18.30 uur achter de computer gaan zitten en heb mij uitgegeven voor mijn dochter. De persoon gebruikte de naam J. Ik had inmiddels al contact met de politie gehad en het advies gekregen om de man vast te houden.

De man dwong mij om MSN op te starten doordat hij zei: 'Je doet MSN aan en wel nu'. Op MSN zag ik de nickname 'D.' staan en het e-mail adres.

De man vroeg of ik al tietjes had. Toen vroeg hij om een foto van tussen de benen. Mijn dochter zat in de kamer en ik heb een foto van haar benen gemaakt. Op de foto is een roze pyjambroek te zien. Deze foto heb ik de man gestuurd. De man zei van dat hij een foto van tussen de benen wilde.

De man deed toen zijn webcam aan. Toen ik de man zag heb ik mijn vrouw geroepen. Zij heeft een videocamera gepakt en ik ben gaan filmen. Ik heb toen opnames van de laptopmonitor gemaakt. Ik heb een USB stick waar alle gesprekken en waar de beelden van de man op staan. Het zijn 2 gesprekken van Hyves, 1 van MSN, 2 foto's en de video-opname. De foto's heb ik zelf ook nog gemaakt. De foto's heb ik gemaakt vanaf de webcammonitor.

21a.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als relatering van de verbalisant 1 op het voorblad van dat proces-verbaal:
N. is geboren op (...) 2001.

22.

Een schriftelijk stuk genaamd 'Msn gesprek politie.txt' als bijlage bij bewijsmiddel 22, (opgenomen op pagina's 140 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) inhoudende, zakelijk weergegeven:

D. zegt: wat heb jij nu eigenlijk aan

N. zegt: rose pyjama

D. zegt: leuk, mag ik eens zien?

D. zegt: je kunt me ja wel een foto sturen

D. zegt: oke je moet wel een beetje met je beetjejes wijd gaan zitten he? en doe een strakke hempje aan zodat ik je tietjes aan beetje zie goed?

D. zegt: waar blijft me foto

D. zegt: ik zeg ja als je nu doet wat ik zeg krijg je bij onze eerste ontmoeting € 100

23.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 152 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van W.:
Mijn dochter heeft een Hyves-account. Hierop is een contactgroep aangemaakt voor meisjes. Deze contactgroep heet Ponypark City. Dit heeft te maken met het pretpark Slagharen. De meisjes hebben via de site contact met elkaar. Zij spreken dan wel met elkaar af wanneer zij met elkaar naar ponypark Slagharen gaan en wanneer zij daar een pony huren. Deze site is voor kinderen tot twaalf jaren.

24.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 109 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van verdachte:
Jullie houden mij voor dat jullie meerdere aangiften binnen hebben gekregen en dat er ook een persoon is die videobeelden van zijn beeldscherm heeft gemaakt. Ik ben de persoon die op die foto staat. De twee afbeeldingen waarin ik met een overhemd (het hof begrijpt op grond van bewijsmiddel 22: de foto's die zijn gemaakt door A.) sta afgebeeld ben ik inderdaad.

25.

Het in de wettelijke vorm opgemaakte proces-verbaal (als bijlage op pagina's 99 en verder van het proces-verbaal van aanvulling met nummer 2011057726) voor zover inhoudende - zakelijk weergegeven - als verklaring van H. (broer van verdachte):

Z. heeft van 17-20 april 2011 tot ongeveer in augustus 2011 bij mij gewoond in V.. Ik ken alleen het e-mailadres. Dat gebruikt hij volgens mij nog steeds. U toont mij foto 4 (het hof begrijpt op grond van bewijsmiddel 22: de foto die is gemaakt door A.). Dat is bij mij thuis in V.. Dit moet tussen april en augustus 2011 zijn geweest. Ik herken de achtergrond als mijn keuken. De klok die je ziet hangen is mijn klok in de keuken. De man op de foto ziet er uit als mijn broer. Het overhemd dat hij aanheeft is van hem. Hij draagt altijd van dat soort overhemden."

2.3.1.

De tenlastelegging is toegesneden op art. 248a Sr. Dit artikel luidt:

"Hij die door giften of beloften van geld of goed, misbruik van uit feitelijke verhoudingen voortvloeiend overwicht of misleiding een persoon waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, opzettelijk beweegt ontuchtige handelingen te plegen of zodanige handelingen van hem te dulden, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie."

2.3.2

De in deze bepaling genoemde leeftijd betreft de daadwerkelijke leeftijd van de persoon die wordt bewogen ontuchtige handelingen te plegen of zodanige handelingen te dulden.

2.4.1

Het Hof heeft een poging tot het plegen van het misdrijf van art. 248a Sr bewezenverklaard. Blijkens de bewijsvoering heeft het Hof onder meer vastgesteld dat

— de verdachte op 10 juni 2011 via een bericht op de webpagina Hyves in de contactgroep Ponypark Citysite, die was bedoeld voor kinderen tot twaalf jaren, aan de tienjarige N. heeft gevraagd of zij wel eens een piemel had

- gezien en of zij daar wel eens aan zou willen zitten;
- de verdachte later op diezelfde dag in een chatgesprek via het MSN-account van N. heeft gevraagd om wat foto's van zichzelf te maken waarbij zij een beetje met haar beentjes wijd moest gaan zitten en een strak hemdje aan moest doen zodat de verdachte haar tietjes een beetje zou zien en hem vervolgens die foto's toe te sturen, waarvoor de verdachte een geldbedrag van € 100 in het vooruitzicht heeft gesteld;
- op het moment dat de verdachte laatstgenoemde vragen stelde, de vader van N. achter de computer zat en zich uitgaaf voor N.

2.4.2.

Gelet op deze vaststellingen geeft het kennelijke oordeel van het Hof dat de bewezenverklarde gedragingen van de verdachte een strafbare poging opleveren omdat zij naar de uiterlijke verschijningsvorm zijn gericht op de voltooiing van het delict dat bestaat in het opzettelijk bewegen van een persoon waarvan de verdachte redelijkerwijs moest vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet had bereikt, tot het plegen van ontuchtige handelingen en dat die gedragingen dus moeten worden aangemerkt als een begin van uitvoering van het voorgenomen misdrijf van art. 248a Sr, niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is dat oordeel ook toereikend gemotiveerd. Daarbij wordt mede in aanmerking genomen het korte tijdsverloop en het nauwe verband tussen het bericht van de verdachte op de webpagina Hyves aan de tienjarige N. en het vervolgens door hem gevoerde chatgesprek via het MSN-account van N. met haar vader onder haar naam.

2.5.

Het middel faalt.

(...)

4. Beslissing

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

Noot

Auteur: P.A.M. Mevis

1.

In de bovenstaande strafzaak zet de vader het onmiskenbaar seksueel getinte chatcontact van de verdachte met zijn tienjarige dochter diezelfde dag 's avonds voort. De dan door de verdachte gedane uitlatingen laten andermaal over diens intenties niets te raden over. Is hier sprake van een strafbare poging tot het misdrijf van art. 248a Sr (iemand onder de leeftijd van achttien jaren bewegen tot ontuchtige handelingen)? Wie de in de cassatieschriftuur geciteerde motivering van de wetgever leest bij de aanstaande uitbreiding van de reikwijdte van art. 248a Sr, zou menen van niet: 'Ook kan, anders dan thans het geval is, tot een bewezenverklaring worden gekomen als degene die zich voordoet als de minderjarige een ouder (...) is, die, bijvoorbeeld op verzoek van het onraad ruikende kind, de chat heeft overgenomen' ([Kamerstukken II 2015/16, 34372, 3](#), p. 69-70). Toch is de beslissing van de Hoge Raad dat sprake is van een strafbare poging, gegeven de feiten, betrekkelijk evident. Zij raakt wel aan enige algemenere vragen in zake de strafbaarstelling van (poging tot) dit misdrijf en dat van art. 248e Sr (grooming) in verband met de in genoemd wetsvoorstel 34372 opgenomen voorstellen tot wijziging van de beide genoemde strafbepalingen. (In casu had wellicht ook dat verwante misdrijf van grooming uit art. 248e Sr ten laste kunnen worden gelegd nu de inhoud van verdachte's uitlatingen ook aspecten bevatten de jeugdige te willen ontmoeten. Het verschil is dat bij art. 248e Sr de voorbereiding van de ontmoeting het misdrijf al doet voltooien; bij art. 248a Sr zijn gedragingen in het voorveld van de ontuchtige gedragingen alleen via het 'begin van uitvoering' als bestanddeel van poging tot dat misdrijf van belang.)

2.

De strafbaarstelling van poging tot enig misdrijf in het algemeen deel van het Sr is niet zozeer gericht op het doen ontstaan van een verdenking van een strafbaar feit zodat strafvorderlijke dwangmiddelen kunnen worden ingezet, maar op de strafwaardigheid van het handelen van degene die van zijn wil een misdrijf te begaan heeft doen blijken door een begin van uitvoering van het betreffende misdrijf. Poging en het misdrijf dat gepoogd wordt te begaan, zijn in zoverre in de eerste plaats materieelrechtelijk met elkaar verbonden; de constructie van art. 45 Sr is niet dat 'poging tot misdrijf' als zelfstandig delict strafbaar is gesteld, maar telkens (slechts) 'poging tot diefstal', 'poging tot verkrachting' of — in bovenstaande geval — 'poging tot het bewegen ontuchtige handelen te plegen'. Deze materieelrechtelijke vervlechting betekent dat de inhoud van de bestanddelen van de poging uit art. 45 Sr per geval nader wordt ingekleurd door de bijzonderheden van de delictomschrijving van het misdrijf waarvan de verdachte wordt verweten dat hij dat tot over de grens van strafrechtelijke aansprakelijkheid heeft gepoogd te begaan. Wanneer feitelijk sprake is of kan zijn van een 'begin van uitvoering' wordt

bepaald door de delictomschrijving van het misdrijf zelf, in casu dat van art. 248a Sr. Die concretisering naar het betreffende misdrijf laat vervolgens tot op zekere hoogte ruimte om de grens van 'begin van uitvoering' bij het betreffende delict mede daar te leggen waar het voor de uitoefening van strafvorderlijke bevoegdheden gemakkelijk(er) is om op te treden. In het aloude *Cito*-arrest (HR 24 oktober 1978, *NJ* 1979/52, m.nt. ThWvV) werd een begin van uitvoering van een overval reeds aangenomen op basis van gedragingen nog buiten het gebouw begaan; met arrestatie hoefde niet tot na het binnentreden te worden gewacht. Bij die interpretatie zal vast meegespeeld hebben dat in een andere opvatting optreden door de politie een veel riskantere zaak wordt.

3.

Bij het misdrijf van art. 248a Sr gaat het om het bewegen van een ander (om ontuchtige handelingen te begaan), en wel een ander waarvan de dader weet of redelijkerwijze moet vermoeden dat deze de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt. Het te beschermen rechtsgoed ligt in het belang van die persoon onder de achttien, ook tegen verleidingen die mede van hem of haar zelf kunnen uitgaan. Vandaar dat het in deze bepaling gaat om de daadwerkelijke leeftijd van de persoon die wordt bewogen. Die persoon moet ten tijde van de verleidingsdaden onder de achttien jaren zijn. De Hoge Raad stelt dat in r.o. 2.3.2 van bovenstaande beslissing voor zover nodig nog eens nadrukkelijk voorop. Anders is het door dit misdrijf te beschermen rechtsgoed niet in gevaar. Dat betekent dat het (trachten te) 'bewegen' van iemand die zich *voordoet* als een persoon van onder de achttien maar dat niet is, nimmer strafbaar is. De dader kan immers de leeftijd van jonger dan achttien niet weten of redelijkerwijze vermoeden, als het slachtoffer niet onder de achttien is, terwijl dat weten of redelijkerwijze vermoeden wel bewezen moet (kunnen) worden (vgl. ook [Kamerstukken II 2015/16, 34372, 3](#), p. 69). In de rechtspraak is om deze reden in voorkomende gevallen straffeloosheid ter zake van art. 248a Sr aangenomen, maar dan wel in gevallen waarin *van begin af aan* slechts contact was met iemand van boven de achttien jaren (Rb. Den Haag 14 september 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BX8188, bevestigd door Hof Den Haag 25 juni 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2302 en Rb. Amsterdam 11 april 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BQ0961; zie ook [Kamerstukken II 2015/16, 34372, 3](#), p. 68). Voor die conclusie van straffeloosheid hebben we niet onmiddellijk in het verleden zwaar aangezette theorieën over absoluut of ondeugdelijke poging c.q. putatief delict nodig, theorieën waarvan de Hoge Raad blijkens zijn jurisprudentie sowieso weinig moet hebben. Vgl. De Hullu, *Handboek*, VI.2.3.

4.

In bovenstaande strafzaak ligt dat dus anders nu er immers aanvankelijk wel contact met een jeugdige onder de achttien is geweest. Daarmee is het arrest voor de discussie over de strafbaarheid in geval van daden van verleiding jegens personen die vanaf het begin van het contact niet jonger dan achttien zijn eigenlijk niet van belang, anders dan dat de Hoge Raad de straffeloosheid voor die gevallen in feite, zij het impliciet, bevestigt. De Hoge Raad corrigeert niet eerdere beslissingen van strafrechters tot niet-strafbaarheid in die gevallen. Hij corrigeert tot op zekere hoogte wel de wetgever die, blijkens bovenstaand citaat uit de memorie van toelichting bij wetsvoorstel 34372, iets te gemakkelijk van straffeloosheid uitgaat als iemand een aanvankelijk chatgesprek met een persoon onder de achttien overneemt of voortzet. Verdachte in casu heeft (immers) op 10 juni 2011 contact gezocht en gekregen met de toen tienjarige N. via een op zijn initiatief geplaatst bericht op een webpagina in een contactgroep bestemd voor kinderen tot twaalf jaren. Hetgeen toen reeds is gecommuniceerd kan mogelijk al worden aangemerkt als begin van uitvoering van het misdrijf van art. 248a Sr. Het hof heeft bij het bewijs van dat 'begin van uitvoering' voorts de voortgezette communicatie betrokken welke later op dezelfde dag heeft plaatsgevonden tussen verdachte en de persoon die verdachte voor N. hield, maar in werkelijkheid haar vader was die zich voor zijn dochter uitgaf. Daarmee is in casu dus geen sprake van het uitsluitend reageren op, c.q. verder contacteren van verdachte door opsporingsambtenaren (lokpubers) in het kader van het publiekrechtelijk wenselijk optreden tegen personen die kennelijk bereid zijn personen onder de achttien te bewegen tot ontuchtige handelingen als in art. 248a Sr bedoeld. Er is binnen de totaliteit van de communicatie op de betreffende dag als één feitelijke constellatie in casu eerder sprake van de situatie dat de uiterlijke verschijningsvorm die een begin van uitvoering oplevert, door het latere gegeven dat de verdere uitvoering onmogelijk werd doordat het object ondeugdelijk is geraakt, niet is aangetast. Vgl. De Hullu (die het arrest mee wees), *Handboek*, p. 395-396 en de A-G Aben in zijn conclusie voor bovenstaand arrest onder 28. Vgl. ook HR 6 december 2016, *NJ* 2016/198: aan strafbare poging doodslag door steken met een mes doet niet af dat het niet lukt omdat het slachtoffer een steekwerend vest bleek te dragen. In bovenstaand arrest blijkt andermaal dat adequate hantering van het bestanddeel 'begin van uitvoering' veel dogmatische discussies kan voorkomen. De Hoge Raad heeft in bovenstaande beslissing daarom aan de ene kant maar drie raadsheren nodig om de beslissing van het hof in stand te laten. Maar hij benadrukt daarbij deze gedachtegang van 'niet aangetast zijn' in zoverre wel door in de laatste volzin van r.o. 2.4.2 uitdrukkelijk te overwegen dat hij 'in aanmerking neemt' het korte tijdsverloop en het nauwe verband tussen het ochtendbericht van de verdachte aan de tienjarige N. en het later die dag gevoerde chatgesprek met haar vader onder haar naam. Dat tweede chatgesprek staat door dit verband niet op zichzelf; het doorbreekt niet, zoals het cassatiemiddel wel betoogt, de reeds ontstane band met strafbaarheid op grond van poging tot art. 248a Sr die zijn begin vindt in de ochtendchat van diezelfde dag. Dat zou dus wel eens anders kunnen zijn als de vader van N. slechts de politie had gewaarschuwd en deze vervolgens eerst enige dagen later het aanvankelijke contact had aangegrepen voor nadere reactie en voortzetting van het contact.

Dan kan de band met het oorspronkelijk contact met een minderjarige te gering zijn geworden om het geheel van communicatie nog als 'begin van uitvoering' aan te merken.

5.

Door de feitelijke constellatie in casu is het oordeel van de Hoge Raad begrijpelijk, maar is tegelijk duidelijk dat het arrest niet van betekenis is voor de wetgever in zijn zoektocht naar strafbaarheid, of beter gezegd: naar mogelijkheden tot optreden, in de gevallen die nu juist niet worden gekenmerkt door een dergelijk — zo men wil: bruikbaar — eerste contact, zoals er in casu door verdachte met de tienjarige N. wel is geweest. De wetgever wil de inzet van een 'lokpuber' ter (verdere) opsporing kunnen gebruiken en daarbij uitsluitend politieambtenaren en uiteraard niet minderjarigen gaan inzetten om — binnen het *Tallon*criterium — verder te communiceren. De legitimatie van de inzet van de lokpuber, en daarmee in de situatie dat de dader *nimmer* met een persoon onder de achttien communiceert, heeft de wetgever echter niet gezocht in een wettelijke regeling van die inzet als opsporingsmethode, maar in uitbreiding van de reikwijdte van de strafbaarstelling van art. 284a (en van art. 248e Sr). Door genoemd wetsvoorstel 34372 wordt aan de delictomschrijving van beide misdrijven toegevoegd dat het daarin bedoelde contact ook strafbaar is als dat met de betreffende bedoelingen gelegd wordt met een persoon die zich *voordoet* als een persoon die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt. Deze weg is de wetgever op de kritiek van de NVvR komen te staan dat de bescherming van de minderjarige als rechtsgoed wordt opgeofferd en louter voor de opsporing de intentie van de dader strafbaar wordt gesteld. Bovenstaande beslissing illustreert de juistheid van deze kritiek. Daarin is sprake van verminderde strafbaarheid (poging) omdat (wel) voldoende verricht is om aan te nemen dat het te beschermen rechtsgoed getracht is te schenden. In de benadering van de wetgever wordt, ten einde een opsporingsmethode in te kunnen zetten, de strafbaarheid uitgebreid tot gevallen waarin nimmer krenking van het te beschermen rechtsgoed aan de orde kan zijn en dan bovendien tot het strafmaximum van het voltooide delict. (En trouwens ook zonder dat de inzet van de lokpuber tot de overheid wordt beperkt!) Een sterker besef van normatieve aspecten van materieel strafrecht, geënt op de betekenis van het te beschermen rechtsgoed, had tegen het op deze wijze 'gebruiken' van het materiële strafrecht moeten waken.

Voetnoten

[3.]

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de verbetering en versterking van de opsporing en vervolging van computercriminaliteit (Computercriminaliteit III), [Kamerstukken II 2015/16, 34372, 2.](#)

[4.]

K. Lindenberg, 'De lokpuber verstopt zich in het materiële recht. Over het aanpassen van de zedendelicten door Computercriminaliteit III en hoe dit meer is dan het lijkt', *AA* 2016, p. 942-950.

[5.]

Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, Lanzarote 25 oktober 2007, CETS nr. 201, *Trb.* 2008, 58.

[6.]

[Kamerstukken II 2008/09, 31810, 3](#), p. 8.

[7.]

[Kamerstukken II 2008/09, 31808 \(R 1872\)](#), 6, p. 12.

[8.]

Rb. 's-Gravenhage 14 september 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BX8188.

[9.]

Hof Den Haag 25 juni 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2302.

[10.]

De Hoge Raad heeft overigens in zijn beschikking van 3 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:212, de beschikking van het hof Den Haag vernietigd, echter alleen voor zover het hof Den Haag het bezwaarschrift tegen de dagvaarding voor het onder 2 en 3 ten laste gelegde gegrond had verklaard, terwijl onder 1 grooming ten laste was gelegd. Nu het middel niet het oordeel van het hof met betrekking tot het onder 1 ten laste gelegde betrof, heeft de Hoge Raad zich hierover niet uitgelaten.

[11.]

[Kamerstukken II 2015/16, 34372, 3](#), p. 68-69.

[12.]

[Kamerstukken II 2008/09, 31808 \(R 1872\)](#), 6, p. 13.

[13.]

Rechtbank Amsterdam, 22 december 2011, *NBSTRAF* 2012/82. Dit punt kwam ook al aan de orde in de raatkamerprocedure met betrekking tot de vordering gevangenhouding in die zaak, rechtbank Amsterdam 11 april 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BQ0961.

[14.]

[Kamerstukken II 2008/09, 31810, 3](#), p. 9-10.

[15.]

Noyon/Langemeijer/Rommelink, *Het Wetboek van Strafrecht* (losbladig), aant. 2.6.3 bij artikel 45 Sr (bijgewerkt door A.J. Machielse tot 1 mei 2016).

[16.]

C. Kelk & F. de Jong, *Studieboek materieel strafrecht*, Deventer: Kluwer 2016, p. 420.

[17.]

J. de Hullu, *Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, p. 396.

[18.]

Noyon/Langemeijer/Rommelink, *Het Wetboek van Strafrecht* (losbladig), aant. 2.6.3. bij artikel 45 Sr (bijgewerkt door A.J. Machielse tot 1 mei 2016) en J. de Hullu, *Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, p. 396.

[19.]

Vgl. HR 17 maart 1987, ECLI:NL:HR:1987:AC9761, *NJ* 1988/166, hoewel in deze zaak anders dan in onderhavige zaak strikt genomen reeds een begin met de uitvoering van het delict was gemaakt.

[20.]

J. de Hullu, *Materieel Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, p. 396.

[21.]

Vgl. het door Machielse aangehaalde voorbeeld in Noyon/Langemeijer/Rommelink, *Het Wetboek van Strafrecht* (losbladig), aant. 4 bij artikel 177 Sr (bijgewerkt door A.J. Machielse tot 1 januari 2015), waarbij hij zich een strafbare poging van omkoping van een ambtenaar kan voorstellen indien men iemand tracht om te kopen dien men ten onrechte voor een ambtenaar aanziet wanneer de handelingen naar de uiterlijke verschijningsvorm op omkoping van een ambtenaar gericht lijken te zijn.